

آسیب‌شناسی روانی کودک و نوجوان

رابرت وایس

مترجم: مهرداد فیروزبخت

www.ketab.ir

سرشناسه	: وایس، رابرت، ۱۹۷۳ - م. Weis, Robert
عنوان و نام پدیدآور	: آسیب‌شناسی روانی کودک و نوجوان / رابرت ویس، مترجم مهرداد فیروزبخت.
مشخصات نشر	: تهران: دانژه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۹۹۲ ص.: مصور، جدول، نمودار؛ ۲۹ × ۲۲ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۰-۲۱۳-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: Introduction to abnormal child and adolescent psychology, 3rd ed, 2018 عنوان اصلی:
یادداشت	: کتاب حاضر نخستین بار تحت عنوان «اختلالات اضطرابی (در کودکان و نوجوانان) بر اساس DSM-IVTR» با ترجمه حسین ابراهیم مقدم توسط نشر مدبر در سال ۱۳۸۸ به چاپ رسیده است.
یادداشت	: کتابنامه.
عنوان دیگر	: اختلالات اضطرابی (در کودکان و نوجوانان) بر اساس DSM-IVTR
موضوع	: کودکان -- آسیب‌شناسی روانی.
موضوع	: Child psychopathology
موضوع	: نوجوانان -- آسیب‌شناسی روانی.
موضوع	: Adolescent psychopathology
شناسه افزوده	: فیروزبخت، مهرداد، ۱۳۴۷ - ، مترجم
شناسه افزوده	: Firoozbacht, Mehrdad
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ب ۳ الف ۶۹۹ ر.ج
رده‌بندی دیویی	: ۹۲۸۹/۶۱۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۴۴۹۷۸

قیمت: ۸۷۰۰۰۰ تومان

عنوان: آسیب‌شناسی روانی کودک و نوجوان
مؤلف: رابرت وایس
مترجم: مهرداد فیروزبخت
صفحه آرا: خسرو هادیان
مدیر تولید: داریوش سازمند
ناشر: دانژه
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شریف
شمارگان: ۱۱۰ نسخه
قطع: رحلی
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸ / چهارم ۱۴۰۲
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۰-۲۱۳-۱

این اثر مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

تهران: خیابان استاد مطهری - خیابان سلیمان خاطر (امیر اتابک) - کوچه اسلامی - شماره ۴/۲

کد پستی: ۱۵۷۸۶۳۵۸۳۱ | تلفن: ۸۸۸۴۶۱۴۸ - ۸۸۸۱۲۰۸۳ | تلفکس: ۸۸۸۴۲۵۴۳

تلفن: ۰۲۱-۵۵۴۴۹۷۸۰ | فکس: ۰۲۱-۵۵۴۴۹۷۸۱ | ۵۵۴۴۹۷۸۲

فهرست کوتاه

بخش اول

پژوهش و عمل شواهدبنیان

۱. علم و عمل روان‌شناسی نابهنجاری کودک
۲. علل اختلالات کودکی
۳. سنجش و تشخیص
۴. درمان کودکان، نوجوانان و خانواده‌ها

بخش دوم

اختلالات و ناتوانایی‌های رشدی

۵. ناتوانایی عقلانی و اختلالات رشدی
۶. اختلال طیف اتیسم
۷. اختلالات ارتباطی و یادگیری

بخش سوم

اختلالات مُخل و مشکلات مصرف مواد

۸. اختلال کمی توجه / بیش‌فعالی
۹. مشکلات سلوک در کودکان و نوجوانان
۱۰. اختلالات مصرف مواد در نوجوانی

بخش چهارم

اختلالات هیجان و فکر

۱۱. اختلالات اضطرابی و اختلال وسواس فکری - اجبار عملی
۱۲. اختلالات مرتبط با ضربه و بدرفتاری با کودک
۱۳. اختلالات افسردگی و خودکشی
۱۴. اختلالات دوقطبی و اسکیزوفرنی کودکی

بخش پنجم

اختلالات مرتبط با سلامت

۱۵. اختلالات تغذیه و خوردن
۱۶. اختلالات مرتبط با سلامت و روان‌شناسی طب کودکان

اکنون دوران مهیجی برای آموختن روان‌شناسی نابهنجاری کودک است. رشته‌ی آسیب‌شناسی روانی کودک به سرعت در حال تحول است. مطالعه و اجرای روان‌شناسی نابهنجاری کودک زمانی شروع شد که لایتنر ویتمر^۱ اولین درمانگاه روانشناختی کودکان را در سال ۱۸۹۶ دایر کرد. اما برخی از مهیج‌ترین تحولات این رشته ظرف دو دهه‌ی گذشته رخ داده‌اند. برای مثال، دیدگاه نظری آسیب‌شناسی روانی رشدنگر راهی فراهم آورده تا متخصصان، رشد و تحول (و رشد و تحول نابهنجار) کودکان را در گذر زمان و از دیدگاه‌های مختلف بنگرند. پیشرفت‌های فنی در علم عصب‌نگر بالینی و تصویربرداری عصبی اجازه داده است بنیان‌های ژنتیکی و زیست‌شناختی اختلالات دوران کودکی را بهتر درک کنیم. همچنین [امروزه] به درمان‌های شواهدبنیان اهمیت بسیار بیشتری داده می‌شود و تجویز داروهای روانگردان برای کودکانی که مشکلات رفتاری و اجتماعی - هیجانی دارند به‌طور چشمگیری افزایش یافته است. تغییرات در ترکیب جمعیت‌شناختی و اجتماعی اقتصادی ایالات متحده آمریکا نیز ما را برآن داشته است رشد و تحول کودک را در بافت‌های اجتماعی و فرهنگی بزرگتر ببینیم.

دانه چیتچتی^۲ در همین اواخر، یعنی چهار سال پس از انتشار ویراست پنجم راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM-5؛ انجمن روانپزشکی آمریکا، ۲۰۱۳)، کتاب چندجلدی آسیب‌شناسی روانی رشدنگر را ویراستاری کرد و پیشرفت‌های مؤسسه ملی سلامت روان (NIMH)، ملاک‌های حوزه‌ی پژوهشی طبقه‌بندی و مفهوم‌بندی اختلالات روانی را پیش کشید. حتی راه‌اندازی وب‌سایت جامعه‌ی روان‌شناسی بالینی کودک و نوجوان به نشانی www.effectivechildtherapy.org نشان آن است که رشته‌ی آسیب‌شناسی روانی کودک به سرعت متحول می‌شود.

اکنون برای دانشجویان دوران مهیجی است. چیزهای زیادی هست که می‌توانند کشف کنند! دانشجویان می‌توانند پرسش‌های مرتبط و جدید را تقریباً فوری مطرح کنند. باید به پرسش‌های مهمی مثل این‌ها پاسخ داده شود که: چرا امروزه به نسبت فقط ۱۰ سال قبل، تشخیص اختلال طیف اتیسم، رایج‌تر شده است؟ چرا احتمال افسرده شدن دختران نوجوان بیش از پسران نوجوان است؟ بهترین راه کمک به کودکانی که از آنها سوءاستفاده‌ی فیزیکی شده چیست؟ این رشته به دانشجویان کنجکاو و بالانگیزه‌ای که فهم دقیقی از علم و روش‌های روانشناختی دارند نیاز دارد تا این پرسش‌ها و بسیاری از پرسش‌های دیگر را مطرح کنند و به آنها پاسخ دهند.

کاربرد علم روانشناختی و درمان‌های شواهدبنیان در جهت کمک به کودکان و خانواده‌های نیازمند، خیلی کار دارد. دانشجویان غالباً خود را در خطوط مقدم درمان می‌یابند. برخی دانشجویان رزیدنت مؤسسات درمانی هستند، که با نوجوانان مُخل سروکار دارند. برخی دیگر هم رفتاردرمانگر کودکانی هستند که ناتوانایی‌های رشدی دارند. عده‌ای هم داوطلبانه با نوجوانان در معرض خطر کار می‌کنند؛ این گروه از دانشجویان گاهی اوقات معلم کودکانی می‌شوند که ناتوانایی‌های یادگیری دارند، در قالب برادران بزرگتر یا خواهران بزرگتر کودکان محروم مشغول خدمت می‌شوند یا امور گروه‌های بعد از مدرسه برای کودکان مقیم در محلات خطرناک را تسهیل می‌کنند. کم نیستند کسانی که می‌خواهند به کودکان محتاج کمک کنند؛ پیدا کردن کسانی که بخواهند اصول علمی و اقدامات شواهدبنیان را برای کمک به کودکان

1. Lightner Witmer

2. Dante Cicchetti

نیازمند به کار بندند، سخت است. رشته‌ی آسیب‌شناسی روانی کودک نیاز مبرمی به دانشجویان باهوش و اهل همدلی دارد که بخواهند زندگی حرفه‌ای خود را با اصول علم روانشناختی، وقف کمک به کودکان کنند.

اهداف این کتاب

این کتاب مقدمه‌ای برای دانشجویان علاقه‌مند به روان‌شناسی ناهنجاری کودک و نوجوان، آسیب‌شناسی روانی کودک، کودکان دارای نیازهای خاص، یا به عبارتی، کودکان استثنایی است. این کتاب در مورد فهم کودکان و نوجوانان دارای مشکلات رفتاری، شناختی و اجتماعی - هیجانی رویکرد آسیب‌شناسی روانی رشدنگر دارد. دیدگاه آسیب‌شناسی روانی رشدنگر، ظهور اختلالات کودک و نوجوان در گذر زمان را بررسی می‌کند، توجه ویژه‌ای به عوامل خطر و عوامل محافظ مؤثر بر فرایندها و مسیرهای رشدی دارد و آسیب‌شناسی روانی را در بافت رشد و تحول معمول کودک بررسی می‌کند. کتاب حاضر چهار هدف فراگیر دارد: (۱) آشنایی دانشجویان با اصول آسیب‌شناسی روانی رشدنگر؛ (۲) کمک به دانشجویان برای پی بردن به اهمیت یکپارچگی علم روانشناختی با اقدام بالینی در دنیای واقعی؛ (۳) تأکید بر ضرورت مداخلات شواهدبنیان در حق کودکان و خانواده‌ها؛ (۴) ربط داشتن به زندگی دانشجویان.

■ هدف ۱: آشنایی دانشجویان با اصول آسیب‌شناسی روانی رشدنگر

هدف اول این کتاب، آشنایی دانشجویان با اصول آسیب‌شناسی روانی رشدنگر و نشان دادن این نکته به آنها است که این دیدگاه چطور می‌تواند کمک کند اختلالات دوران کودکی را بفهمند. مشکلات کودکان را چند عامل تعیین می‌کنند و پیوسته در حال تغییرند. بهترین فهم از این مشکلات وقتی به دست می‌آید که پژوهش‌های رشته‌های مختلف را یکپارچه کنیم و اطلاعات حاصل را در مورد کودکان و خانواده‌هایی به کار ببریم که در بافت‌های رشدی و اجتماعی فرهنگی حاصل به سر می‌برند. این کار برای دانشجویان مبتدی می‌تواند دشوار به نظر آید. اما دیدگاه آسیب‌شناسی روانی رشدنگر این امکان را فراهم می‌آورد تا پیچیدگی رشد و تحول کودکان در گذر زمان و در بافت‌های [مختلف] را بدون ساده کردن ادبیات پژوهش، یا بیش از حد دلهره‌آور کردن این رشته، درک کنیم.

در این کتاب می‌خواهم از توصیف صرف هر اختلال فراتر بروم و دانشجویان را با شماری از عوامل مسبب مشکلات کودکان آشنا کنم. سبب‌شناسی‌ها بالقوه، فراوان و پیچیده‌اند. برای آن که دانشجویان بتوانند ادبیات پژوهشی را سازماندهی کنند، هر اختلال را در پنج سطح وسیع تحلیلی زیر بیان می‌کنم:

- ژنتیک و اپی‌ژنتیک (برای مثال پژوهش رفتاری و ژنتیک مولکولی)
- زیست‌شناسی (برای مثال ساختار و کارکرد مغز، هورمون‌ها، مطالعات صورت‌گرفته با تصویربرداری عصبی)
- فرایندهای روانشناختی (برای مثال تأثیر متقابل افکار، احساسات و اعمال کودکان)
- روابط میان‌فردی (برای مثال دلبستگی والد - کودک، کارکرد خانواده، روابط همسالان)
- بافت اجتماعی - فرهنگی (برای مثال قومیت کودکان، پایگاه اجتماعی اقتصادی و محله)

علل اختلالات دوران کودکی را می‌توانیم در هر یک از این سطوح تحلیل کنیم. اما کامل‌ترین توضیحات در مورد آسیب‌شناسی روانی کودک معمولاً دربرگیرنده‌ی تعاملات سطوح متعدد تحلیل و تعاملات در گذر زمان هستند. امیدوارم دانشجویان موقع خواندن این کتاب دریابند که روان‌شناسی ناهنجاری کودک، میان‌رشته‌ای و پیچیده است.

■ هدف ۲: پی بردن به اهمیت یکپارچگی علم روانشناختی با اقدام

همچنین می‌خواهم ارزشمندی و پیوند متقابل پژوهش روانشناختی و خدمت انسانی را منتقل کنم. پژوهش روانشناختی و اقدام بالینی دو تلاش حرفه‌ای مجزا نیستند، بلکه برعکس، کار بالینی مؤثر بر پژوهش‌های موجود روانشناختی مبتنی است و بامعنی‌ترین پژوهش‌های روانشناختی هم غالباً ملهم از اقدام بالینی هستند.

دو ویژگی این کتاب کمک می‌کند دانشجویان، علم روانشناختی را در مورد کودکان و خانواده‌های نیازمند به کار برند. ویژگی نخست این است که کتاب حاضر، موردپژوهی‌های مشروحی در خصوص هر یک از اختلالات اصلی دارد. این موردپژوهی‌ها برگرفته از مراجعان واقعی (که اسامی و دیگر اطلاعات هویتی آنان عوض شده است) هستند تا طبیعت پیچیده‌ی مشکلات کودکان مشخص شود. دانشجویان تشویق می‌شوند از اطلاعات این کتاب برای فرضیه‌سازی راجع به علل اختلال هر کودک و تدوین برنامه‌ی درمان استفاده کنند. ویژگی دوم، قسمت‌هایی با عنوان پژوهش تا عمل است که رونوشت جلسات درمان هستند و نشان می‌دهند که درمان‌های شواهدبنیان چگونه روی کودکان و خانواده‌های واقعی اجرا می‌شوند.

امیدوارم این موردپژوهی‌ها و رونوشت‌ها به توصیفاتم از اختلالات مختلف، علل آنها و درمان‌شان جان ببخشند. همچنین امیدوارم این موردپژوهی‌ها اجازه دهند دانشجویان به جای اختلالات، روی کودکان و خانواده‌ها تمرکز کنند.

■ هدف ۳: تمرکز بر درمان‌های شواهدبنیان

سومین هدف کتاب من، فهماندن درمان‌های شواهدبنیان به دانشجویان است. این درمان‌ها شامل مداخلات روانی اجتماعی و داروشناختی و فنون پیشگیری اولیه (همگانی) و ثانویه (نشان‌شده) هستند. تا حد امکان سعی می‌کنم هر یک از این درمان‌ها را شرح دهم تا دانشجویان بتوانند نظریه‌ی پس این مداخلات و نحوه‌ی اجرای درمان در درمانگاه‌ها، بیمارستان‌ها و مدارس را بفهمند. سپس، مرور کوتاهی بر اثربخشی و مؤثر بودن هر یک از درمان‌ها و محدودیت‌هایشان از جهت ادبیات تحقیق خواهم داشت.

البته هدفم آموزش نحوه‌ی اجرای درمان نیست، بلکه امیدوارم این توصیفات روشن از درمان، کمک کنند دانشجویان بین علل هر اختلال و روش‌های مورد استفاده در درمان، روابطی برقرار کنند. این روابط کمک می‌کنند مطالب درون فصل‌های کتاب و میان اختلالات را یکپارچه کنند. همچنین امیدوارم تأکیدم بر درمان‌های شواهدبنیان کمک کند دانشجویان مصرف‌کنندگان بهتری در زمینه‌ی خدمات روانشناختی شوند. متأسفانه، مداخلات خیلی زیادی در رابطه با کودکان و نوجوانان وجود دارند که فاقد حمایت تجربی هستند، و درمان‌های شواهدبنیان در دسترس اکثر خانواده‌های نیازمند، بسیار کم هستند. شاید این کتاب کمک کند دانشجویان بین درمان‌های علمی و درمان‌های دارای حسن‌نیت اما فاقد حمایت تجربی، فرق بگذارند.

■ هدف ۴: پیدا کردن ربط مطالب با زندگی دانشجویان

سرانجام می‌خواهم به دانشجویان نشان بدهم که چرا آسیب‌شناسی روانی کودک و درمان آن می‌تواند برای آنها مهم باشد. اکثر دانشجویان، روان‌شناس یا مشاور نمی‌شوند. اما همه‌ی دانشجویان فرصت‌های زیادی دارند که بر زندگی و بروندهای رشدی کودکان و نوجوانان تأثیر بگذارند. برخی از دانشجویان پزشک، پرستار، معلم، کتابدار، مسئول مهدکودک، کاردرمانگر یا سرگرمی‌درمانگر و یا هر نوع متخصص دیگری می‌شوند که با کودکان تماس مکرر بلافصل دارند. عده‌ای هم در مدارس و در

اجتماع، نقش مربی، معلم یا مشاور داوطلب را بازی خواهند کرد. اکثر دانشجویان پدر یا مادر می شوند و مسئولیت اولیه‌ی بزرگ کردن نسل بعد را برعهده می گیرند. اگرچه عده‌ی کمی از دانشجویان، متخصص سلامت روان خواهند شد، اما همگی با تکیه بر علم روانشناختی و تفکر انتقادی می توانند تصمیمات آگاهانه‌ای در خصوص رفاه خانواده‌ها، مدارس، محله‌ها و جامعه‌ی ما بگیرند.

ویژگی‌های کلیدی

ویراست سوم این کتاب، همه‌ی ویژگی‌هایی را که استادان و دانشجویان از ویراست دوم آن انتظار داشتند داراست؛ ازجمله:

- تمرکز بر اصول آسیب‌شناسی روانی رشدنگر و فهم اختلالات دوران کودکی در سطوح مختلف تحلیل
- پوشش جامع همه‌ی اختلالات دوران کودکی در ویراست پنجم راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM-5)، علل آنها و درمان‌های شواهدبنیان این اختلالات
- تمام ملاک‌های تشخیصی ویراست پنجم راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM-5)
- موردپژوهی‌های مشروح و رونوشت‌های درمان که کمک می‌کنند دانشجویان شواهد تجربی و نظریه‌ها را در مورد کودکان و خانواده‌ها در بافت‌های خاص به کار برند
- بحث فراگیر در خصوص تأثیر سن، جنسیت و قومیت بر تشخیص، سبب‌شناسی و درمان اختلالات دوران کودکی
- تمرین‌های تفکر انتقادی که دانشجویان را تشویق می‌کنند اطلاعات کتاب را تحلیل کنند، به کار برند و ترکیب کنند
- امکانات جانبی برای دانشجویان از قبیل فلش‌کارت یا آزمونک و استادان (از قبیل پاورپوینت، آزمون‌های چندگزینه‌ای، فیلم‌های ویدئویی) برای حمایت [و تقویت] یادگیری و تدریس.

تغییرات ویراست سوم

■ ساختار رشدنگر

این کتاب به لحاظ رشدی طوری سازماندهی شده که اختلالات شیرخوارگی و اوایل کودکی نخست بیایند و پس از آنها اختلالاتی بیایند که در اواخر کودکی، نوجوانی و در اوان بزرگسالی ظاهر می شوند. این کتاب به طور مشخص، پنج بخش دارد:

بخش اول: پژوهش شواهدبنیان و عمل

بخش اول کتاب، شامل آسیب‌شناسی روانی رشدنگر (فصل اول)، مرور نظریه‌های اصلی رشد بهنجار و نابهنجار در سطوح مختلف تحلیل (فصل دوم) و مرور سنجش روانی (فصل سوم) و درمان (فصل چهارم) است.

بخش دوم: اختلالات و ناتوانایی‌های رشدی

این بخش به اختلالات عصبی‌رشدی که معمولاً در اوایل کودکی ظاهر می شوند و مشکلات شناختی زیربنایی را منعکس می‌کنند، اختصاص دارد که عبارتند از: ناتوانایی عقلانی و اختلالات رشد (فصل پنجم)، اختلال طیف اتیسم (فصل ششم) و اختلالات ارتباطی و یادگیری (فصل هفتم).